

**120 ve 220 NOLU HESAPLARDA KAYITLI ALACAKLARIN BOBI FRS
KAPSAMINDA RAPORLANMASI**

**FRS for LSEs BASED REPORTING OF RECEIVABLES RECORDED IN
ACCOUNTS NUMBERED 120 AND 220**

Doç. Dr. Kadir Dabbağoğlu

Arel Üniversitesi İİBF Öğretim Üyesi

ÖZ

Büyük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler Finansal Raporlama Standardı Hasılat başlıklı beşinci bölümünde satış işlemlerine, Finansal Araçlar ve Özkaynaklar başlıklı dokuzuncu bölümünde de ticari alacaklara ilişkin ölçümlene ve raporlama esaslarını belirlemiştir. Vergi mevzuatında ise bu kapsamda sadece 120 ve 220 no'lu hesaplar ile 600 ve 601 no'lu hesapların kullanım esasları tanımlıdır. Çalışma bu hesaplarda izlenen alacak ve hasılatın BOBI FRS kapsamında yeniden raporlanmasını açıklamaktadır.

Anahtar kelimeler: muhasebe, muhasebe standartları, ticari alacaklar

Jel Kodu: M41

ABSTRACT

Chapter #5 entitled Revenue and chapter #9 entitled Financial Instruments and Equity of Accounting Standards for Large and Medium-sized Entities (FRS for LSEs) define measurement and reporting principals for sales and trade receivables respectively. On the otherhand, tax legislation just defines posting principles for accounts 120, 220, 600 and 601. The study explains the fair restatement within related accounting standards of receivables and sales which are monitorized in those accounts

Key words: accounting, accounting standards, trade receivables

Jel Code: M41

1. GİRİŞ

Satış amacıyla işletme tarafından üretilen (mamul/ürün) veya satılmak üzere satın alınan mal (emtia/ticari mal) satışlarının ölçümü, Büyük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler Finansal Raporlama Standardı'nın (BOBİ FRS) Hasılat başlıklı 5. bölümünde aşağıdaki gibi düzenlenmiştir:

- *Hasılat, taraflar arasında yapılan anlaşma kapsamında, satış iskontoları (kasa ve miktar iskontoları) da düşüldükten sonra, alınan veya alınması beklenen bedel esas alınarak ölçülür.*
- *Hasılat bedelinin, bir yıl veya daha kısa sürede tahsil edilmesinin öngörülmesi durumunda hasılat, vade farkı ayrıştırması yapılmaksızın doğrudan tahsil edilen veya edilmesi beklenen bedel üzerinden ölçülür. Bu bedelin, bir yıldan daha uzun bir vadede tahsil edilmesinin öngörülmesi durumunda ise hasılat, işlemdeki vade farkı ayrıştırılarak ilgili mal veya hizmetin peşin bedeli üzerinden ölçülür. Ayrıştırma işlemi etkin faiz yöntemine göre yapılır ve vade farkı tutarı faiz geliri olarak muhasebeleştirilir.*

İşletmenin ticari ve ticari olmayan işlemlerinden kaynaklanan senetli/senetsiz alacaklarının ölçümü ise BOBİ FRS'nin Finansal Araçlar ve Özkaynaklar başlıklı 9. Bölümünde, finansal varlık olarak, aşağıdaki gibi düzenlenmiştir:

- *Tahakkuk ettiği tarihle tahsil edileceği tarih arasındaki süre bir yıl veya daha kısa olan alacaklar itibari değeri, bir yılı aşanlar ise itfa edilmiş değeri üzerinden ölçülür.*
- *İtibari Değer alacakların vadesinde taşıdığı değerdir.*
- *Bir alacağın her bir raporlama dönemi sonu itibarıyla itfa edilmiş maliyet değeri aşağıdakilerin net tutarıdır:*

+ *Alacağın ilk kayda alma sırasında belirlenen net değeri*

- *Tahsilatlar*

- *Tahakkuk etmeyen etkin faiz*

- *Tahsil edilememe olasılığından kaynaklanan değer düşüklüğü*

Ticari alacaklara ilişkin olarak etkin faiz yöntemi kullanılarak hesaplanan faiz tutarı Kâr veya Zarar Tablosunda "Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirler" altında, diğer alacaklara

ilişkin olarak etkin faiz yöntemi kullanılarak hesaplanan faiz tutarı ise “Faiz, Kâr Payı vb. Gelirler” altında beyan edilir.

Vergi mevzuatı ise Muhasebe Uygulama Genel Tebliği aracılığı ile aşağıdaki düzenlemeleri getirmiştir:

- *İşletmenin faaliyet konusunu oluşturan mal ve hizmet satışlarından kaynaklanan senetsiz alacakları, alacağın doğması ile 120 (vade bir yıldan fazla ise 220 hesap) hesaba borç, tahsil edilmesi halinde (ödemeler, aktarmalar ve hesaben mahsuplar dâhil) alacak kaydedilir.*
- *Yurt içindeki gerçek ve tüzel kişilere satılan mal ve hizmetler karşılığında alınan ya da tahakkuk ettirilen toplam değerleri ifade eden hasılat tutarı, satış gerçekleştiğinde 600 hesaba alacak kaydedilir.*
- *Yurt dışına satılan mal ve hizmetler karşılığında alınan ya da alınacak olan toplam değerleri ifade eden hasılat tutarı, satış gerçekleştiğinde 601 hesaba alacak kaydedilir.*

2. UYGULAMA

%10 KDV hariç peşin fiyatı 100.000 TL, 3 ay vadeli fiyatı 109.272,70 TL, 18 ay vadeli fiyatı 185.748,92 TL olan bir ürünün 1 Kasım 2017 tarihinde yapılan iki farklı vadeli satış işlemine ilişkin hesaplamalar ve kayıtlar için izlenecek yol aşağıdaki gibidir:

2.1. On Sekiz Ay Vadeli Satış İşleminin Muhasebeleştirilmesi

- Öncelikle uygulanan vade farkı oranının (aylık etkin faiz oranının) hesaplanması gerekir. $(185.748,92/100.000)^{(1/18)} - 1 = \%3,5$
- Bilahare alacak itfa tablosu düzenlenir.

Ay	Kümülatif Anapara	Faiz	Tahsilat	Devir Bakiye
1	100.000,00	3.500,00	0,00	103.500,00
2	103.500,00	3.622,50	0,00	107.122,50
3	107.122,50	3.749,29	0,00	110.871,79
4	110.871,79	3.880,51	0,00	114.752,30
5	114.752,30	4.016,33	0,00	118.768,63
6	118.768,63	4.156,90	0,00	122.925,53
7	122.925,53	4.302,39	0,00	127.227,92
8	127.227,93	4.452,98	0,00	131.680,91
9	131.680,90	4.608,83	0,00	136.289,73
10	136.289,74	4.770,14	0,00	141.059,88
11	141.059,88	4.937,10	0,00	145.996,98

tutarındaki ertelenmiş faiz gelirinin faiz gelirlerine aktarılmasını müteakiben itfa tablosunda 13. aya ait ertelenmiş faiz tutarı kısa vadeli hale geleceği için aşağıdaki sınıflandırma kaydı yapılmalıdır:

Kısa Vadeli Ertelenmiş Faiz Geliri	Uzun Vadeli Ertelenmiş Faiz Geliri
51.106,86	34.642,06
5.288,74	5.288,74

Bu sınıflandırma kaydı, 13. aydan başlanarak itfa tablosuna uygun olarak 6 kez yapılacaktır.

Satış işleminin gerçekleşmesiyle birlikte yapılan tahakkuk kaydından sonra vergi mevzuatı (vergi değeri) ve BOBI FRS (muhasabe değeri) kapsamında ortaya çıkacak tutarlar aşağıda karşılaştırmalı olarak verilmiştir:

	Vergi Değeri	Muhasebe Değeri
Satış Hasılatı	185.748,92	100.000,00
Hesaplanan KDV	18.574,89	18.574,89
Uzun Vadeli Ticari Alacak	204.323,81	204.323,81
KV Ertelenmiş Faiz Geliri	0,00	51.106,86
UV Ertelenmiş Faiz Geliri	0,00	34.642,06

Birinci ay sonunda ise tablo aşağıdaki gibi olacaktır:

	Vergi Değeri	Muhasebe Değeri
Satış Hasılatı	185.748,92	100.000,00
Ticari Alacak	204.323,81	204.323,81
KV Ertelenmiş Faiz Geliri	0,00	52.895,60
UV Ertelenmiş faiz geliri	0,00	29.353,32
Faiz Geliri	0,00	3.500,00

Ticari alacak finansal durum tablosunda ertelenmiş faiz geliri düşülerek raporlanacaktır.

2.2. Üç Ay Vadeli Satış İşleminin Muhasebeleştirilmesi

Bu işlemde ise BOBI FRS düzenlemeleri gereğince, alacak itibari değeri ile değerlendirilecek ve hasılat ayrıştırılmayacaktır. Dolayısıyla herhangi bir itfa tablosu hazırlanması söz konusu değildir.

İşlem aşağıdaki gibi muhasebeleştirilecektir:

Alacak	KDV	Hasılat
120.199,97	10.927,27	109.272,70

Satış işleminin tahakkuk kaydından sonra, şüpheli alacak değerlemesi haricinde, herhangi bir dönemsonu işlemi artık söz konusu olmayacaktır.

	Vergi Değeri	Muhasebe Değeri
Satış Hasılatı	109.272,70	109.272,70
Hesaplanan KDV	10.927,27	10.927,27
Ticari Alacak	120.199,97	120.199,97

3. KARŞILAŞTIRMA

Uygulamaya konu teşkil eden örnek satış işlemlerinin BOBİ FRS kapsamında finansal duruma ve finansal performansa etkisi karşılaştırmalı olarak aşağıda verilmiştir:

	Kısa Vadeli Alacak	Uzun Vadeli Alacak	Ertelenmiş Faiz Geliri	Satış Geliri	Faiz Geliri
3 Ay Vadeli Satış	120.199,97	0,00	0,00	109.272,70	0,00
18 Ay Vadeli Satış	0,00	204.323,81	78.626,42	100.000,00	7.122,50

Tablodan da görüldüğü gibi kısa vadeli satış işleminde faiz geliri raporlanmamakta, hasılatı dâhil edilmektedir. Kısa vadeli satış işleminde de itfa tablosunun esas alınması halinde durum aşağıdaki gibi olacaktır:

$$(109.272,70/100.000)^{(1/3)} - 1 = \%3$$

Ay	Anapara	Faiz
1	100.000,00	3.000,00
2	103.000,00	3.090,00
3	106.090,00	3.182,70
		9.272,70

İkinci ay sonu itibari karşılaştırmalı durum aşağıdaki gibidir:

	Kısa Vadeli Alacak	Uzun Vadeli Alacak	Ertelenmiş Faiz Geliri	Satış Geliri	Faiz Geliri
3 Ay Vadeli Satış	120.199,97	0,00	3.182,70	100.000	6.090,00
18 Ay Vadeli Satış	0,00	204.323,81	78.626,42	100.000	7.122,50

Tablodan da anlaşıldığı üzere, peşin fiyatı aynı olan iki satış işleminin vadelendirilmesi sonucunda ortaya çıkan ek kazanç faiz olarak tanımlanmakta ve satış hasılatına dâhil edilmemektedir. Vadeleri birbirinden çok farklı olmakla birlikte faiz gelirleri birbirine çok yakındır. Bu da faiz gelirin ayrıştırılmasının nitelikli finansal bilgi açısından oldukça önemli olduğunu göstermektedir.

4. SONUÇ

Muhasebenin temel kavramlarından biri de özün önceliğidir. Özün önceliği kavramı; finansal nitelikli işlemlerin muhasebeye yansıtılmasında ve onlara ilişkin değerlemelerin yapılmasında, bu işlemlerin biçimlerinden önce finansal özellikleri ile işletme ve çevresi için ifade ettiği gerçeğin göz önüne alınması gerektiğini ifade etmektedir. Bunun neticesinde muhasebe bilgi sistemi tarafından üretilen finansal bilgiler gerçeğe ve ihtiyaca uygun özellikler taşıyabilmektedir¹.

Bu kavrama göre, vadeli ve peşin satışlardan sağlanan hasılat tutarları arasındaki farktan kaynaklanan ve vade farkı olarak adlandırılan gelir özü itibari ile faiz geliri olmaktadır. Faiz belirli bir zaman dilimi içinde kullanılan kaynağın maliyeti/fiyatıdır².

Hasılatın tespitinde iki temel ilke söz konusudur. Bunlardan birincisi tahakkuk esası, ikincisi ise dönemsellik ilkesidir³.

Tahakkuk ilkesi esas itibariyle işlem ve olayların işletmenin finansal yapısını etkilediğinde, ilgili nakit giriş ve çıkışlarının gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılmaksızın, muhasebe kayıtlarına ve dolayısıyla finansal tablolara yansıtılması gereğini ifade eder⁴ (KGK, 2017).

Dönemsellik ilkesi ise finansal raporlamanın belirli dönemler itibariyle yapılması gerekliliğinden dolayı işlem ve olayların tahakkuk ettiği dönemlerde kayıt altına alınmasını ve raporlanması gereğini ifade etmektedir⁵.

Özü itibari ile faiz geliri olan vade farkının tahakkuku, faizi doğuran anapara alacağının geri tahsil edilme süresi ile doğrudan ilgilidir.

Diğer bir ifade ile alacağın tahakkuku ile faiz gelirinin tahakkuku iki farklı unsurdur. Bir satış işlemi gerçekleştiğinde anapara alacağı tahakkuk edecektir ancak faizin (vade farkının) tahakkuk edebilmesi için vadenin sona ermesi gereklidir. Bu bağlamda, vade süresi zarfında yapılacak bir finansal raporlamada, raporlama tarihi itibari ile işleyen süreye karşılık gelen faiz geliri tahakkuk ettirilmeli ve finansal raporlamaya dahil edilmelidir, burada uygulanacak yöntem de BOBI FRS’de öngörüldüğü gibi etkin faiz yöntemi olmalıdır,

---

¹ Rabia Özpeynirci, **Özün Önceliği Kavramı ve Özellik Arz Eden Durumlar**, İstanbul, Nobel Kitapevi, 2014,s.14.

² Erdem Koç ve Mehmet Kevük, **Ticari Matematik**, İstanbul, Nobel Kitapevi, 2008, s.44.

³ Altar Ömer Arpacı, **Tahakkuk İlkeleri ve Dönemsellik**, İSMMMO Mali Çözüm Dergisi, Sayı 92, Mart-Nisan, 2009, s. 91-99.

⁴ Kamu Gözetim Kurumu, **Kavramsal Çerçeve**, BOBI FRS, İstanbul, 2017, s 4.

⁵ Kadir Dabbağoğlu, **Muhasebe Teorisi**, İstanbul, Türkmen Yayınevi, s.27.

çünkü etkin (efektif) faiz yöntemi muhasebenin ihtiyatlılık ilkesine basit (nominal) faiz yöntemine kıyasla daha uygundur.

Dolayısıyla faiz gelirin tahakkuku ve dönemselliği ancak kendini doğuran vade süresine etkin faiz yöntemiyle dağıtılmasıyla sağlanabilir.

Diğer bir husus da kısa vadeli hale dönüşen ticari alacaklar ile ilgilidir. Kısa vadeli hale dönüşen ticari alacağın ertelenmiş faiz gelirin (tahakkuk etmemiş etkin faiz gelirin), kısa vadeliye dönüşüm tarihi itibariyle faiz gelirine aktarılması konusunda net bir düzenleme yoktur. Buna ilave olarak, oniki ay vadeyi aştığı için uzun vadeli olarak tanımlanan ve duran varlıklarda raporlanan bir alacağa ilişkin ertelenmiş etkin faiz tutarının nasıl raporlanacağı da muallak bir konudur. Her dönem (ay) sonu itibariyle itfa edilecek bir ertelenmiş faiz gelirin tahakkuk aşamasında tümünden duran varlıklarda raporlanması dönemsellik ilkesine aykırı olacaktır.

Öte yandan, finansal tablo okuyucularının kalemler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları belirleyebilmesini ve anlayabilmesini sağlayan ve dolayısıyla nitelikli finansal bilginin temel unsurlarından olan karşılaştırılabilirlik özelliği de bu uygulamada ortadan kalkmaktadır. Çünkü benzer işlem ve olayların finansal etkilerinin ölçümü ve raporlanması, dönemler itibarıyla ve diğer işletmelerin ölçüm ve raporlanmasıyla tutarlı olmamaktadır.

5. KAYNAKÇA

Altar Ömer Arpacı, **Tahakkuk İlkeleri ve Dönemsellik**, İSMMM MO Mali Çözüm Dergisi, Sayı 92, Mart-Nisan, 2009.

Erdem Koç ve Mehmet Kevük, **Ticari Matematik**, İstanbul, Nobel Kitapevi, 2008.

Kamu Gözetim Kurumu, **Kavramsal Çerçeve**, BOBI FRS, İstanbul, 2017.

Kadir Dabbağoğlu, **Muhasebe Teorisi**, İstanbul, Türkmen Yayınevi.

Rabia Özpeynirci, **Özün Önceliği Kavramı ve Özellik Arz Eden Durumlar**, İstanbul, Nobel Kitapevi, 2014.